

A'jiniyaz atindag'i NMPI pedagogika
fakulteti pedagogika ham psixologiya
ta'lim bag'dari 1D topar talabasi
Baymuratova Veneranin' uluwma
psixologiya pa'ninen prezentatsiya
jumisi

Qabillawshi: Sherimbetova Zamiyra

Tema: Este saqlaw(memory)

Reje:

1. Este saqlaw haqqinda tu'sinik

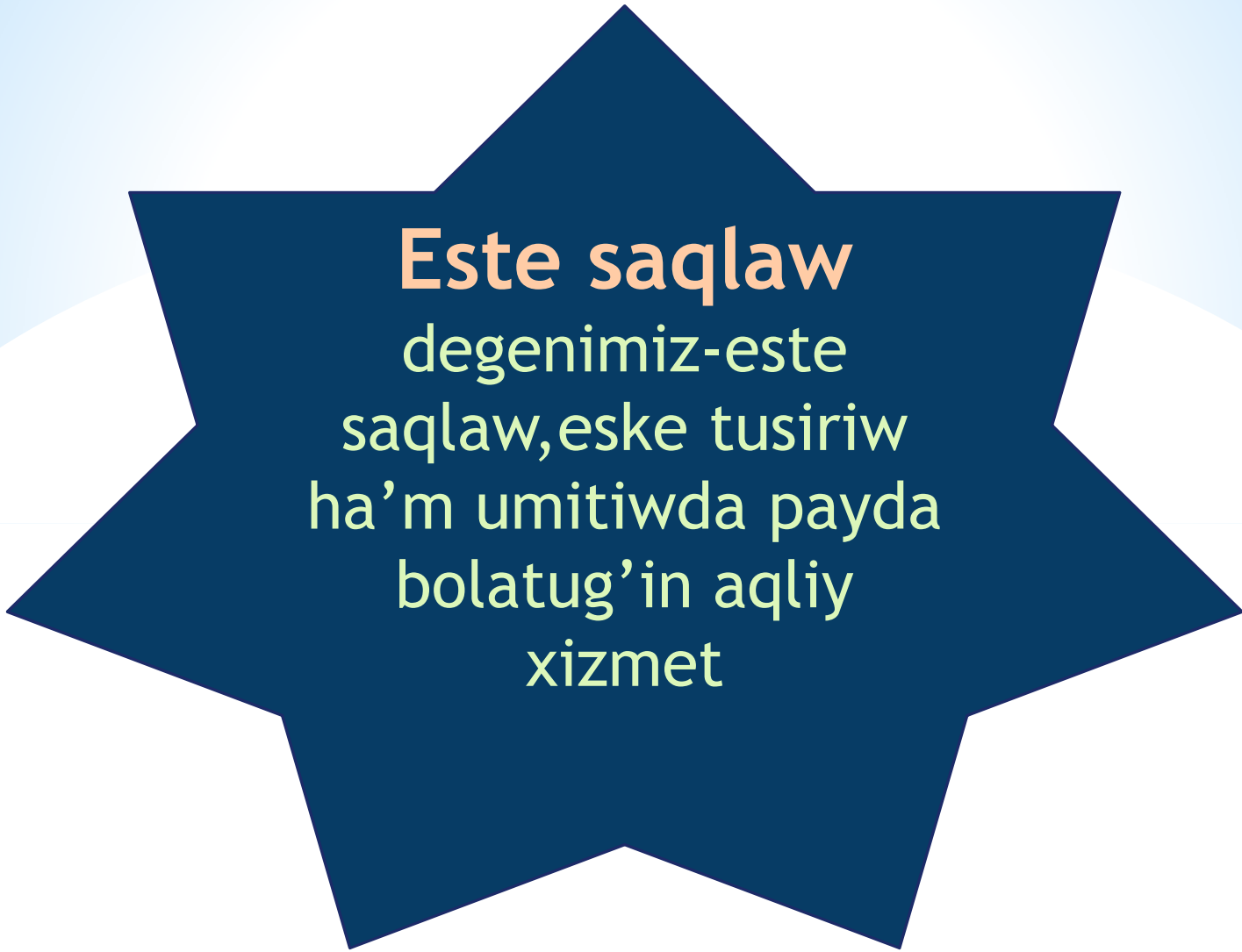
2. Este saqlawdin' teoriyalari

3. Este saqlawdin' turleri

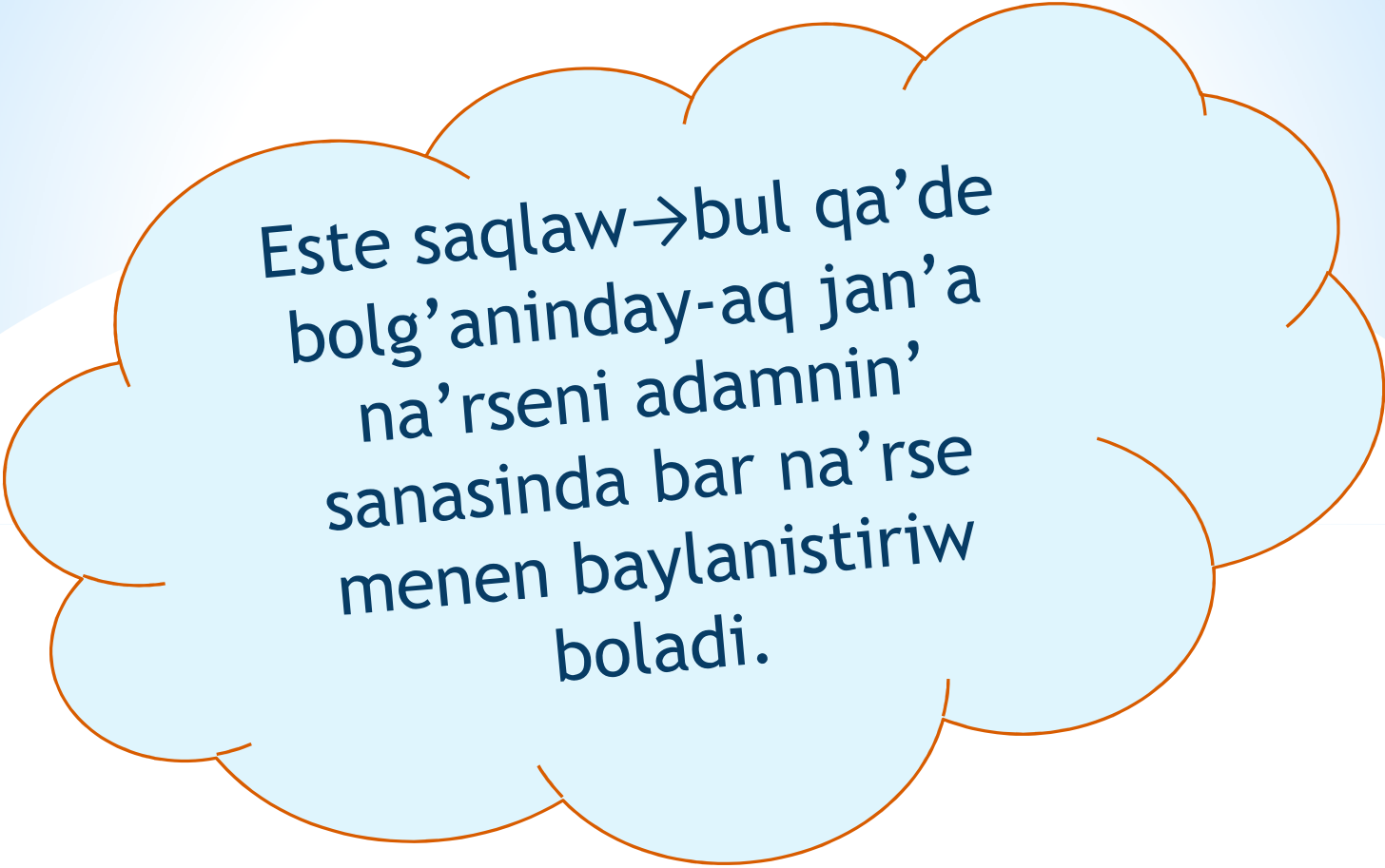
Este saqlaw tuwrali ha'r turli
tu'sinikler bar bolip,

Este saqlaw-bul

Adam qabil
etken, islegen, so'zshen' yamasa
oylag'an narsesin yadinda
tutiwda, saqlawg'a ham bunnan
bilay eslewde ko'rinetug'in
adamzattin' o'tmish
tajiriybesinin' sa'wleleniwin
este saqlaw dep ataydi.

Este saqlaw
degenimiz-este
saqlaw,eske tusiriw
ha'm umitiwda payda
bolatug'in aqliy
xizmet

Este saqlaw→bul qa'de
bolg'aninday-aq jan'a
na'rzeni adamnin'
sanasinda bar na'rse
menen baylanistiriw
boladi.

Este saqlaw-bul qaqiyqatliqtin' burin
qabil etilgen zatlarinin' ha'm
qubilislarinin' obrazlarin este
tutiw,este saqlaw ja'ne eske tusiriw
boladi.

Este saqlaw-bul yadlap
alg'an na'rseni yadta
tutiw, yag'niy miydegi
izlerdi ha'm
baylanislardi saqlaw
boladi.

Este saqlaw
protsesslerinin' tiykargi
o'zgeshelikleri
psixologiyaliq, neyrofizi
ologiyaliq ha'm
bioximiyaliq
bag'darlarinda
uyreniledi.

Iлимпazlardin' este saqlaw u'stinde alip barg'an miynetleri:

1885jil Ebbin Gaus eske alip qaliw
protsessleri haqqında miynetlerin
jaratadi.

XX a'srdin' 30jillarında Rossiya
psixologlari
L.Vigotskiy, A.Zamkov, I.Zinchenko, A.S
Mirnov h.t.b. alimlar este saqlawdin'
turli ta'replerin uyrendi.

Este saqlawdin' psixologiyaliq teoriyasi:

- **Assotsiativ teoriya**-yag'niy belgili bir bilimlar insan sanasinda izbe-iz orin aliw sebepli olarda assotsiativ baylanislilik juzege keledi. Usi baylanisliliqtan qandayda bir na'rse iske tusiriliwinde qalg'an na'rselerde este saqlawda payda boladi.
- **Geshtalt teoriya**-(gestalt) obraz degen ma'nini an'latip, bul teoriyanin' tiykarg'i ta'liymati este saqlaw bir putin qadiyse sipatinda analiz etiledi. Bixeviorizm-onin' mazmuni este saqlawdin' takrarlanawinin' na'tiyjesinde a'melge asadi. Freydizm-mazmuni mativlar ham zarurliklar menen baylanisadi, emotsialar jardeminde este saqlanadi.
- **Bioximiyaaliq teoriya**-yag'niy nerv kletkalarinda sirtqi ta'sirler astinda ju'z beretug'in o'zgerislerdi ju'zege keltiriw ham este saqlaw protsessinde DNK ham RNKnin' a'hmiyetin aniqlawg'a qaratiladi. DNK este saqlawdi genetikaaliq tuwma tasiwshi sipatinda, RNK individual este saqlawdin' ontogenetik tiykari sipatinda....

Este saqlawdin' tu'rleri:

Obekti, yag'niy este saqlanatug'in na'rsege (zatlar ha'm qubilislar, pikirler, ha'reketler, sezimlerge) tiykarlanip este saqlaw: *obrazli este saqlaw, soylew-logikaliq, ha'reket etiwshi (motorliq) ha'm emotsianalliq* bolip bo'linedi.

*Este saqlawdi jigerli
ta'rtipke saliw
darejesine qaray*

bo'linedi;

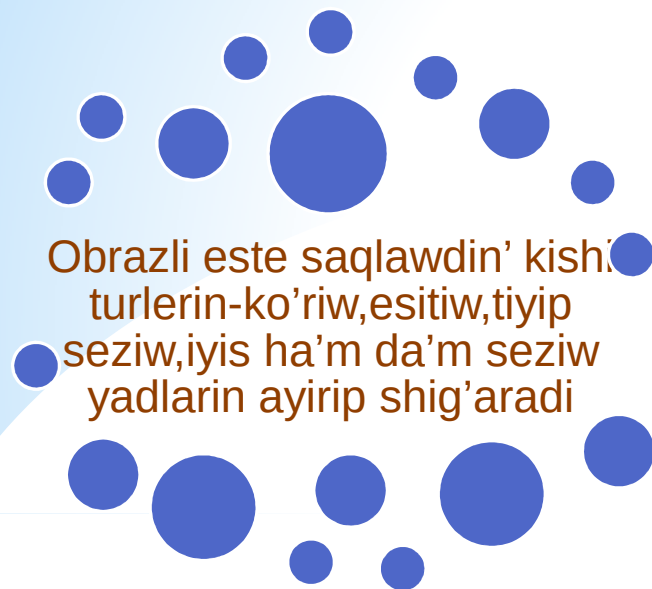
Erkin

*Erkin
emes*

Este saqlap qaliw dawamlilig'ina ko're bo'linedi:

ko,lg po, jingq:

Obrazli este saqlawdin' kishi
turlerin-ko'riw,esitiw,tiyip
seziw,iyis ha'm da'm seziw
yadlarin ayirip shig'aradi

*Obrazli
este
saqlaw*

Iskusstvo menen
shug'ullaniwshi adamlarda:
xudojniklerde,sa'zendelerde,
jaziwshilarda obrazli este
saqlaw joqari da'rejede
rawajlang'an boladi.

Kompozitor,Motsart,M.A.Bal
akirev,S.V.Raxmaninov
quramali muzikaliq
shig'armani tek bir ret g'ana
tin'lap ko'riwden-aq este
tutip qalatug'in bolg'an.

Soylew-logikaliq este saqlaw

Este saqlawdin' bul turi ayriqsha adamzatqa ta'n boladi. Haywanatlarda soylew-logikaliq este saqlaw bolmaydi, biraq este saqlawdin' qalg'an ushewi ne iye boladi

M'anini este tutiw-bul oqiw materialinin' uluwma ha'm en' ahmiyetli tareplerin este tutiw jane ahmiyetsiz detallarg'a ham ozgesheliklerge alan' bolmaw degen so'z

Ma'nili materialdi este tutiw ham eske tusiriw oylaw protsessleri, adamnan aqil jag'ınan rawajlaniwi, onin' bilim zapaslari menen tig'iz baylanisli boladi

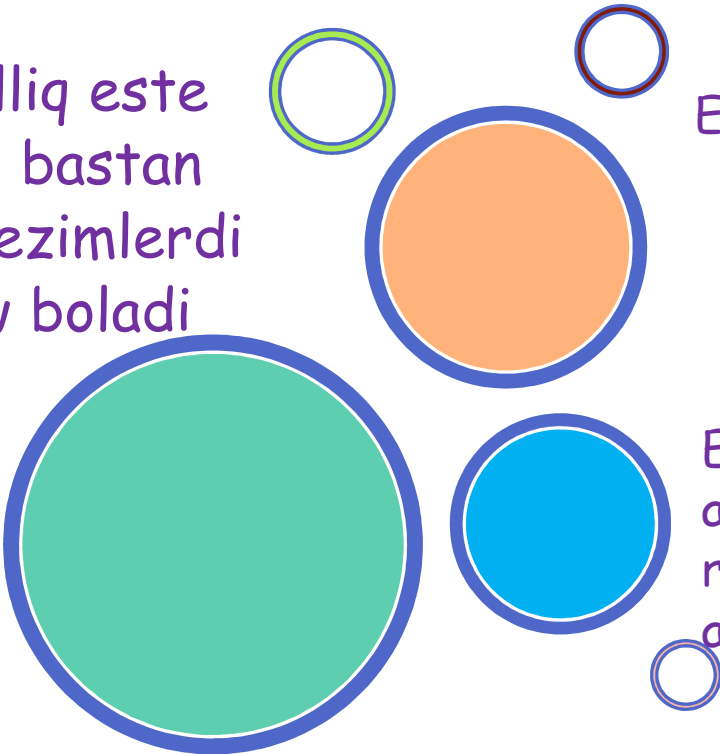
Soylew-logikaliq este saqlaw pikirlerdi, tu'siniklerdi, s o'z benen bildiriletug'in aniqlamalardi este tutiw dan, este saqlaw dan ham eske tusiriw den ibarat boladi.

*Ha'reket etiwshi (motorliq) este saqlaw
ha'reketlerdi ham olardin' sistemalarin este
saqlaw jane eske tusiriwde ko'rinedi*

Ha'mme adamlar
hareket etiwshi
este saqlawg'a
iye boladi. Biraq
ol harkimde
belgili darejede
har turli bolip
korinedi.

Qandayda bir
hareketti ko'z
aldina keltirgen
waqitta ba'rham
tiyisli bulshiq etler
biliner-bilinbes,
sa'l-pa'l hareketke
keletuguni
aniqlang'an

Hareket etiwshi este
saqlaw,este
saqlawdin' basqa
turlerinen burin
rawajlanadi. Ol
na'restede omirinin'
da'slepki ayinda
ko'rinedi. Balalar
da'slep en' a'piwayi
hareketlerdin' tar
shenberin o'zlestirip
aladi.

Emotsianalliq este
saqlaw-bul bastan
keshirgen sezimlerdi
este tutiw boladi

Emotsianalliq este saqlaw
adamnin' jeke kelbetin
qa'liplestiriwde u'lken
a'hmiyetke iye boladi

Emotsianalliq este saqlaw-
adamnin' ruwxiy jaqtan
rawajlaniwinin' en'
a'hmiyetli sha'rti

Erkin ha'm erkin emes este saqlaw

✘Anaw yaki minaw materialdi este saqlaw yaki este tusiriw boyinsha arnawli maqset qoymasa ham sol material o'z-o'zinen arnawli usillardi

qollanbastan,jigerlilik jag'inan kush jumsawsiz eske saqlana berse,bul *erkin emes este saqlaw* boladi.

✘Egerde este tutiw boyinsha arnawli maqset qoyilsa,tiyisli mnemikaliq («mneme»grek so'zinen aling'an bolip,este saqlaw degendi bildiredi) usillardi qollansa,jigerlilik jag'inan kush jumsasa,bul *erkin este saqlaw* boladi.

✘Erkin emes este saqlaw rawajlaniwda erkin este saqlawdin aldinda turadi.

✘Na'restenin' turmisliq ta'jiriybesi da'slep erkin emes eske tu'siriwge quraladi ham ol na'reste ta'repinen este tutiw tuwrali arnawli niyetsiz ¹⁸ja'ne arnawli kush jumsawsiz qolq'a kirgiziledi.

Qisqa mu'ddetli-belgili
da'rejede az dawam
etetug'in (birneshe sekund
yoki minut),biraq jan'a
g'ana qabil etilgen zatlardi
ha'm qubislardi eske
tu'siriw jetkilikli protsess
boladi.

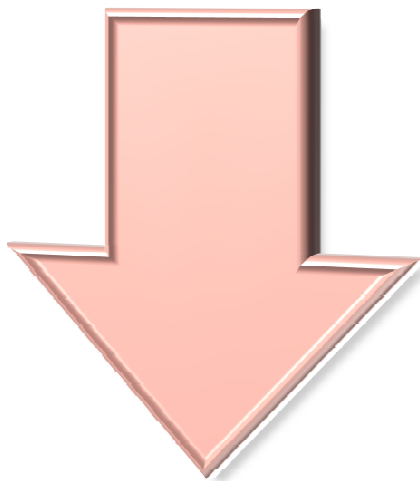
- Qisqa muddet otkennen son' ta'sirler joq bolip ketedi,ham adam adette qabil etilgen narseden qandayda bir narseni eske tusire almaytug'in bolip qaladi.
- Tekstti basip atirg'an mashinistkanin' este saqlaw usinday boladi.

Uzaq mu'ddetli-belgili
da'rejede dawamlilig'i
ha'm qabil etilgen
materialdin' tiyanaqli
este saqlaniwi menen
sipatlanadi.

- Uzaq muddetli este saqlawda adette ozgergen anag'urlim uluwmalasqan ham sistemalasqan turinde saqlanatug'in bilimlardin' toplaniwi juz beredi.
- Egerde qabil etiw emotsianalliq jaqtan ta'sirli og'ada ayqin ham kushli bolsa yaki takirarlaw orin alsa,onda birinshi basqaishtin' tiykarinda payda bolatug'in ekinshi basqaish baslanadi-yag'niy bioximiyaliq reaksiya juz beredi. Bul uzaq muddetli este saqlawdin mexanizmi boladi.

Operativ este saqlaw
dep→operatsiyani,xizm
ettin' ayirim aktin
orinlawga jumsalatugin
waqit dawaminda
qandayda bir
mag'luwmatlardi este
tutiwdi ataydi.

Operativ este saqlaw sonday-aq
tapsirmani tabisli turde orinlar
shig'giw ushin zarur bolgan burin ozi
iyelep algan bilimlerdi sanali turde
eske tusiriwi tiyis uzaq muddetli este
saqlaw.

Geypara psixologlar operativ este
saqlawdi qisqa muddetli este saqlaw
dep ataydi,al qisqa muddetli este
saqlawdi tusindiriw ushin «ultraqisqa
este saqlaw» degen termindi
paydalanadi.

Paydalanilg'an a'debiyatlar:

**«Psixologiya»
avtor: Vadim Andreevich
Krutevskiy
1991 jil**